

APSTIPRINĀTS
Ar Veselības ministrijas
2020. gada 25. augusta
rīkojumu Nr. 167

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs

Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbības stratēģija līdz 2021. gadam

SATURA RĀDĪTĀJS

SATURA RĀDĪTĀJS	2
LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	3
A. VISPĀRĪGĀ DAĻA	4
1. Ievads	4
2. VTMEC darbības pilnvarojums	4
3. VTMEC misija	5
4. VTMEC vīzija.....	5
5. VTMEC vērtības	6
6. VTMEC virsmērķi un darbības virzieni līdz 2021. gadam	6
A. VTMEC DARBĪBAS VIRZIENI	8
1. Efektīva tiesu medicīnisko ekspertīžu un izpētes procesa nodrošināšana un pilnveide.	8
2. Ārstniecības iestāžu nodrošināšana ar audu transplantātiem.....	18
3. Pēcdiploma izglītības organizēšana un zinātniskās pētniecības attīstīšana tiesu medicīnas jomā.	20
C. VTMEC DARBĪBAS SPĒJU IZVĒRTĒJUMS	23

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AM	Aizsardzības ministrija
EID	Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra Ekspertīzes un izpētes departaments
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
IeM	Iekšlietu ministrija
LABN	Latvijas audu bankas nodaļa
LATAK	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs
LU KPMI	Latvijas Universitātes Klīniskās un profilaktiskās medicīnas institūts
MK	Ministru kabinets
NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija
PSKUS	Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca
PVO	Pasaules Veselības organizācija
RAKUS	Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca
SAM	Specifiskā atbalsta mērķis
SAM 2.2.1.	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 2.2.1. specifiskais atbalsta mērķis “Nodrošināt publisko datu atkalizmantošanas pieaugumu un efektīvu publiskās pārvaldes un privātā sektora mijiedarbību”
SAM 3.4.1.	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 3.4.1. specifiskais atbalsta mērķis “Paaugstināt tiesu un tiesībsargājošo institūciju personāla kompetenci komercdarbības vides uzlabošanas sekmēšanai”
SAM 3.4.2.	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 3.4.2. specifiskais atbalsta mērķis “Valsts pārvaldes profesionālā pilnveide, publisko pakalpojumu un sociālā dialoga attīstība mazo un vidējo komersantu atbalsta, korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas sekmēšanai”
SAM 4.2.1.	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 4.2.1. specifiskais atbalsta mērķis “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts un dzīvojamās ēkās”
SAM 9.2.5.	Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.5. specifiskais atbalsta mērķis “Uzlabot pieejamību ārstniecības un ārstniecības atbalsta personām, kas sniedz pakalpojumus prioritārajās veselības jomās iedzīvotājiem, kas dzīvo ārpus Rīgas”
SPKC	Slimību profilakses un kontroles centrs
Stratēģija	Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbības stratēģija
TM	Tieslietu ministrija
TMĢSL	Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra Tiesu medicīnas ģenētikas un seroloģijas laboratorija
TOS	Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca
VAS	Valsts administrācijas skola
VM	Veselības ministrija
VP	Valsts policija
VTMEC	Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centrs
ZVA	Zaļu valsts aģentūra

A. VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Ievads

VTMEC ir veselības ministra pakļautībā esoša tiešās pārvaldes iestāde un ārstniecības iestāžu reģistrā reģistrēta ārstniecības iestāde ar ārstu pamatspecialitāti – tiesu medicīnas eksperts, un atbilstoši Tiesu ekspertu likumam – tiesu ekspertīžu iestāde.

Stratēģija ir iestādes vidēja termiņa darbības plānošanas dokuments, kas:

1. ietver VTMEC misiju, vīziju, vērtības, darbības pamatprincipus un darbības virzienu mērķus un aprakstu;

2. nosaka VTMEC prioritātes, darbības virzienu rezultātus, sasniedzamos mērķus un tam veicamos uzdevumus trīs gadu periodam, kas īstenojami atbilstoši saistošajiem tiesību aktiem, saskaņā ar nacionāli izvirzītajām prioritātēm¹ un ņemot vērā pieejamo finansējuma apjomu un resursus.

Stratēģija izstrādāta saskaņā ar MK 2015. gada 28. aprīļa instrukciju Nr. 3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” un VM darbības stratēģijā 2019.–2021. gadam noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem.

Pamatojoties uz Stratēģiju, VTMEC izstrādā gada darba plānu un nosaka kārtējā gada laikā sasniedzamos mērķus un rezultātus, darba plāns satur informāciju par konkrētiem uzdevumiem, pasākumiem, termiņiem un atbildīgajiem to īstenošanā.

2. VTMEC darbības pilnvarojums

VTMEC darbību reglamentē MK 2004. gada 7. septembra noteikumi Nr. 776 „Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra nolikums”.

VTMEC darbības mērķis ietver šādas funkcijas:

1. Veikt tiesu medicīniskās ekspertīzes;
2. Organizēt zinātnisko darbu un pēcdiploma izglītību tiesu medicīnas jomā;
3. Sniegt konsultatīvu palīdzību tiesu medicīnas jomā tiesībaizsardzības un ārstniecības iestādēm;
4. Iespēju robežās nodrošināt ārstniecības iestādes ar audu transplantātiem.

Darbības pilnvarojums ietver arī šādus uzdevumus:

1. Veikt dzīvo un mirušo personu tiesu medicīniskās ekspertīzes, ķīmiski toksikoloģisko izpēti, narkotisko, psihotropo un toksisko vielu, spirta, tā homologu un aizvietotāju noteikšanu, cilvēka bioloģiskā materiāla un seroloģisko izpēti, cilvēka bioloģiskā materiāla DNS genotipa noteikšanu;
2. Veikt tiesu medicīniskās ekspertīzes, ja ir aizdomas par ārstniecības personu profesionālo pienākumu nepienācīgu pildīšanu;
3. Piedalīties normatīvo aktu projektu izstrādē un sniegt atzinumus par citu institūciju sagatavotiem normatīviem aktiem tiesu medicīnas jomā;
4. Veicināt cilvēktiesību pārkāpumu novēršanu tiesu medicīnas jomā;
5. Pēc tiesībaizsardzības institūciju darbinieku pieprasījuma organizēt profesionālās apmācības tiesu medicīnas ekspertīzes jautājumos;

¹ Konceptuālais ziņojums “Par veselības aprūpes sistēmas reformu”; Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam; Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. - 2020.gadam; Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam.

6. Sadarbībā ar medicīniska un juridiska profila augstskolām nodrošināt tiesu medicīnas nozares speciālistu sagatavošanu (arī pēcdiploma izglītību);

7. Metodiski vadīt, koordinēt un praktiski nodrošināt apvienoto tiesu medicīnisko ekspertīžu nodaļu ekspertu darbību;

8. Pēc valsts pārvaldes iestāžu pieprasījuma nodrošināt tās ar statistisko informāciju tiesu medicīnas jomā;

9. Izņemt, sagatavot un glabāt neatpazīto un vardarbīgā nāvē mirušo personu bioloģisko materiālu līķa bioloģiskā materiāla arhīvā;

10. Iegūt, apstrādāt, uzglabāt un izplatīt cilvēka audus.

VTMEC darbojas atbilstoši: Ārstniecības likumam, Tiesu ekspertu likumam un uz tā pamata izdotajiem MK noteikumiem, MK 2018. gada 11. decembra noteikumiem Nr. 782 "Tiesmedicīniskās ekspertīzes veikšanas kārtība", likumam "Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā", MK 2013. gada 22. oktobra noteikumiem Nr. 1176 "Cilvēka audu un šūnu izmantošanas kārtība" u.c. normatīvajiem aktiem.

VTMEC saistošie politikas plānošanas dokumenti:

Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam	Apstiprināts ar Latvijas Republikas Saeimas 2012. gada 20. decembra lēmumu
Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam	Apstiprinātas ar MK 2013. gada 14. oktobra rīkojumu Nr. 468
Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam	Apstiprinātas ar MK 2014. gada 14. oktobra rīkojumu Nr. 589
Veselības aprūpes sistēmas kvalitātes pilnveidošanas un pacientu drošības koncepcija	Apstiprināta ar VM 20.01.2017. rīkojumu Nr.22
Veselības aprūpes pakalpojumu onkoloģijas jomā uzlabošanas plāns 2017.–2020. gadam	Apstiprināts ar MK 2017. gada 31. maija rīkojumu Nr. 269
Konceptuālais ziņojums "Par veselības aprūpes sistēmas reformu"	Apstiprināts ar MK 2017. gada 7. augusta rīkojumu Nr. 394
Valsts pārvaldes reformu plāns 2020	Apstiprināts ar MK 2017. gada 24. novembra rīkojumu Nr. 701
Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāns 2018.–2020. gadam	Apstiprināts ar MK 2018. gada 6. jūnija rīkojumu Nr. 259

3. VTMEC misija

Tiesu medicīna ir medicīnas nozare, kuras fokusā ir vardarbībā cietušie un vardarbīgā nāvē bojāgājušie.

VTMEC misija visos laikos ir palikusi nemainīga – **ekspertīzes ceļā noskaidrot patiesību, palīdzot atklāt pret personas veselību un dzīvību vērstus noziegumus.** Tam nepieciešams īpašs ārsta aicinājums, talants, amata prasme un zinātniski pamatota doma.

4. VTMEC vīzija

Efektīva, laikmetīga, uz vērtībām un pamatprincipiem balstīta, profesionālos spriedumos neatkarīga tiesu medicīnas ekspertīzes iestāde, labi atpazīstama nacionālā un starptautiskā mērogā.

5. VTMEC vērtības

VTMEC vērtības ir šādas:

1. VTMEC pamatvērtība visos laikos ir palikusi nemainīga – cieņpilna attieksme pret līdzcilvēku gan dzīves laikā, gan arī pēc tās:
 - 1.1. cieņpilna un līdzestīga saskarsme ar cietušo/ mirušo un to tuviniekiem;
 - 1.2. cieņpilna un profesionāli neatkarīga sadarbība ar procesa virzītāju vai individuālo klientu;
 - 1.3. savstarpēja cieņa un uzticamība kolēģu starpā, veicot kopīgo darbu, neatkarīgi no ieņemamā amata.
2. Godprātība, kompetence un neatkarība eksperta spriedumos.
3. Pēctecība un aizvietojamība ekspertīzes un izpētes procesa nodrošināšanai.
4. Uzticamība, atbildīga rīcība, atbildības uzticēšana un uzņemšanās.
5. Komandas darbs VTMEC mērķu sasniegšanai.

6. VTMEC virsmērķi un darbības virzieni līdz 2021. gadam

VTMEC noteiktie virsmērķi ir:

1. **Nodrošināt efektīvu iestādes funkciju izpildi** veselības aprūpes reformas koncepcijas un tiesu ekspertīžu institūta reformas ietvarā, attīstot pamatprocesu veiktspēju un kvalitāti.
2. **Nodrošināt VTMEC personāla pietiekamību un profesionālo kvalifikāciju**, un attīstīt zinātnisko potenciālu, t.sk. īstenojot starpresoru un starptautisko sadarbību un apmācot medicīnas studentus un tiesu medicīnas rezidentus.

VTMEC darbības virzieni atbilstoši pilnvarojumam ir:

1. Efektīva tiesu medicīnisko ekspertīžu un izpētes procesa nodrošināšana un pilnveide.
2. Ārstniecības iestāžu nodrošināšana ar audu transplantātiem.
3. Pēcdiploma izglītības organizēšana un zinātniskās pētniecības attīstīšana tiesu medicīnas jomā.

Aprakstot katru darbības virzienu ir ņemti vērā četri pamatelementi un to līdzsvarotība:

1. Personāls – pietiekamība, kvalifikācija, iespējas pilnveidoties profesionāli, sociālās garantijas, darba apstākļi un ieguldītajam darbam atbilstošs atalgojums.
2. Darba organizācija – efektīvai funkciju izpildei un klientu ērtībai atbilstoša struktūra, procesu pārvaldība, sadarbība ar VM un partneriem.
3. Infrastruktūra – telpiskā un tehnoloģiskā infrastruktūra laikmeta prasībām atbilstošā līmenī.
4. Atbilstošs finansējums gan funkciju uzturēšanai, gan attīstībai.

Valsts tiesu medicīnas
ekspertīzes centrs

Misija

Ekspertīzes ceļā noskaidrot patiesību, palīdzot atklāt pret personas veselību un dzīvību vērstus noziegumus.

Vīzija

Efektīva, laikmetīga, uz vērtībām un pamatprincipiem balstīta, profesionālos spriedumos neatkarīga tiesu medicīnas ekspertīzes iestāde, labi atpazīstama nacionālā un starptautiskā mērogā.

Vērtības

Cieņpilna attieksme pret līdzcilvēku - klientu, kolēģi.

Godprātība, kompetence un neatkarība eksperta spriedumos.

Pēctecība un aizvietojamība ekspertīzes procesa nodrošināšanai.

Uzticamība, atbildīga rīcība, atbildības uzticēšana un uzņemšanās.

VIRSMĒRĶI

Nodrošināt efektīvu iestādes funkciju izpildi

- veselības aprūpes reformas koncepcijas un tiesu ekspertīžu institūta reformas ietvarā, attīstot pamatprocesu veikspēju un kvalitāti.

Nodrošināt VTMEC personāla pietiekamību un profesionālo kvalifikāciju

- attīstīt zinātnisko potenciālu, t.sk. īstenojot starpresoru un starptautisko sadarbību un apmācot medicīnas studentus un tiesu medicīnas rezidentus.

1. attēls. VTMEC stratēģijas kopsavilkums.

A. VTMEC DARBĪBAS VIRZIENI

1. Efektīva tiesu medicīnisko ekspertīžu un izpētes procesa nodrošināšana un pilnveide.

1.1. Mērķis: Darbības virziena partneri un klienti – VP, pašvaldības policija, tiesas, prokuratūras, kā arī atsevišķos gadījumos juridiskas personas un privātpersonas – saņem profesionāli nevainojamus un neatkarīgus ekspertu atzinumus iespējami īsos termiņos un klientam ērtā veidā.

1.2. Esošās situācijas apraksts:

Pašreizējā situācijā attiecībā uz visām VTMEC funkcijām ir nepieciešams runāt par trīs līmeņiem: 1) vieta un nozīme veselības nozarē; 2) funkcijas veikspēja un darba organizācija; 3) funkcijas izpildei nepieciešamā infrastruktūra. Funkcijas veikspēja pie jebkura risinājuma prasa investīcijas, savukārt tiesu medicīnas infrastruktūras specifika nosaka tās atrašanos III (reģionālajās) un IV (RAKUS) līmeņa slimnīcās kopsakarā ar valsts patoloģijas centra attīstību un katastrofu medicīnas un visaptverošās valsts aizsardzības sistēmas iestrādājumus.

VTMEC ir ārstniecības iestāde un vienlaicīgi arī ekspertīžu iestāde kopējā tiesu ekspertu sistēmā, kuras viena no četrām pamatfunkcijām ir medicīniskas ekspertīzes kriminālprocesa, civilprocesa, administratīvā procesa ietvaros, pamatojoties uz ekspertīzes noteicēja, kas (attiecīgā procesa posmā) var būt izmeklētājs, prokurors, tiesnesis vai tiesas sastāvs, lēmumiem. Pēc pieprasījuma juridiskām un privātpersonām sniedz arī maksas pakalpojumus.

Tiesu medicīnas ekspertīzei ir svarīga loma smagu noziegumu atklāšanas procesā, gadījumos, kad noziegums izdarīts pret personas dzīvību un veselību, kā arī nāves gadījumos, ko izraisījuši ārēji cēloņi, t.sk. atkarību izraisīto vielu ietekmē, ārkārtas gadījumos ar lielu upuru skaitu, kā arī bērnu un pusaudžu nāves gadījumos. Tiesu medicīniskās ekspertīzes tiek veiktas dzimumnoziegumos cietušajiem – seksuālās vardarbības upuriem, no kuriem vairāk kā 70% ir nepilngadīgie. Daudzos gadījumos tikai ar medicīniskas ekspertīzes palīdzību var pierādīt aizdomās turēto vainu, ja nozieguma izdarīšanas brīdī nav bijuši liecinieki.

VTMEC veic 2 500–3 000 mirušo autopsijas gadā, (t.i., ~9% no mirušo skaita valstī), tādējādi atklājot vardarbīgas nāves gadījumus arī tad, ja ārēji vardarbīgas nāves pazīmes nav konstatētas.

VTMEC vieta veselības nozares sistēmā:

VTMEC profesionālā darbība ir specifiska un īpaša. Gan pēc darbības veida, gan izpētes metodēm, gan darbinieku izglītības un kvalifikācijas VTMEC pilnībā atbilst ārstniecības iestādes profilam. Dzīvo un mirušo personu tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšana ir vistiešākā mērā saistīta ar medicīniska rakstura darbībām, kuru ietvaros tiek izvērtēts cietušā veselības stāvoklis kontekstā ar iegūto traumu vai diagnosticēts nāves cēlonis.

Veicot dzīvo personu ekspertīzes, kas saistītas ar miesas bojājumu smaguma pakāpes noteikšanu, ekspertam jāizvērtē traumas rezultātā gūto miesas bojājumu un to seku kopsakarība ar hroniskām saslimšanām. Mirušā ekspertīzes gaitā ekspertam ir jānosaka mirušā nāves cēlonis, kas nereti patoģenētiski saistīts ar kādu hronisku vai akūtu saslimšanu, vai traumatiskās slimības attīstību pēc traumas.

VTMEC kompetencē ietilpst arī tādas ekspertīzes kā veselības stāvokļa noteikšanas ekspertīzes un ekspertīzes, kas saistītas ar ārstniecības personu profesionālo darbību, kuru ietvaros nosaka pacientam vai mirušai personai konstatēto saslimšanu saistību ar nelabvēlīga iznākuma (komplikāciju, nāvi) iestāšanos, kā arī to cēloņsakarību ar ārstniecību un ārstniecības personu profesionālo darbību. Šajos gadījumos VTMEC eksperti veiksmīgi sadarbojas ar dažādu specialitāšu profesionāļiem, lai sniegtu argumentētas atbildes uz procesa virzītāja uzdotiem jautājumiem.

VTMEC ir cieši saistīts ar veselības aprūpes iestādēm, ārstniecības procesu un ārstējošiem ārstiem. Kā svarīgākie uzdevumi jāmin medicīnas studentu apmācība, izmantojot VTMEC kā mācību bāzi, pēcdiploma tālākizglītība, kas realizējas rezidentu apmācības procesā (no 2016. gada 4. gadīgā rezidentūrā), citu medicīnas speciālistu izglītošana tiesu medicīnisko ekspertīžu jomā, ārstniecības iestāžu nodrošināšana ar cilvēka izcelsmes natīviem audiem, kā arī veiksmīga sadarbība ar ārstniecības iestādēm, nepieciešamības gadījumā aizvietojo radniecīgās specialitātes ārstus, nodrošinot patoloģiskā anatomu funkcijas veselības aprūpes sistēmā.

VTMEC Tiesu toksikoloģijas laboratorija apkalpo RAKUS Sepses un toksikoloģijas klīniku, veicot ekspresanalīzes iespējamās akūtos saindēšanās gadījumos ar narkotiskām, psihotropām u.c. vielām, alkohola surogātiem un citām līdzīgām toksiskām vielām; procesa optimizācijai un paātrināšanai 2011. gadā ir izbūvēta pneimatiskā pasta līnija, kas savieno Sepses un toksikoloģijas klīniku ar VTMEC laboratoriju.

Tiesu medicīnas statistika ir neatņemama medicīnas statistikas sastāvdaļa un ļauj operatīvi analizēt traumatisma, pašnāvību, saindēšanās statistiku valstī. VTMEC ir arī viens no galvenajiem iedzīvotāju saslimstības (t. sk. ar sirds un asinsvadu, infekcijām, onkoloģiskām u. c. saslimšanām) un ar to saistīto nāves cēloņu statistikas datu sniedzējiem valstī, kas balstīta uz veikto autopsiju un laboratorisko izpēšu objektīvo atradi.

VTMEC vieta tiesu ekspertīžu sistēmā:

Pašreizējā tiesu ekspertīžu sistēma valstī ietver sevī sešas ekspertīžu iestādes (trīs no tām ir ārstniecības iestādes) trīs ministriju padotībā: viena TM – Valsts tiesu ekspertīžu birojs; divas IeM – VP Kriminālistikas pārvalde, Valsts robežsardzes Galvenās pārvaldes Ekspertīžu dienests; trīs VM – VTMEC, Valsts SIA “Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs”, Valsts SIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”.

Saskaņā ar Tiesu ekspertu likumu tiesu medicīnas ekspertu pārvaldības un uzraudzības institūcija ir arī Tieslietu ministra apstiprināta Tiesu ekspertu padome.

Tiesu ekspertu likums un ar to saistītie MK noteikumi reglamentē valstī vienotu tiesu ekspertīžu sistēmu, un nosaka, ka VM pakļautībā esošo tiesu ekspertīžu iestāžu tiesu eksperti (tiesu medicīnas eksperti, tiesu psihiatri un narkologi) ir ārstniecības personas, un viņu darbība noris arī saskaņā ar normatīviem aktiem, kas regulē veselības aprūpes jomu. Tādējādi Tiesu ekspertu likumā un MK noteikumos ir noteiktas atsevišķas prasības attiecībā uz medicīnas ekspertiem, piem., par sertifikāciju un resertifikāciju, medicīnisko tehnoloģiju apstiprināšanu utt.

VTMEC veic vairāk nekā 18 000 tiesu medicīniskās ekspertīzes un izpētes gadā. Ekspertīžu veikšanai izmantotās metodes atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir apstiprinātas un reģistrētas kompetentajās iestādēs. LATAK ir akreditētas EID laboratoriju 3 sfēras un 6 metodes.

Galvenais tiesu medicīnisko ekspertīžu pieprasītājs (noteicējs) ir VP – vidēji 96-98% ekspertīzes tiek veiktas, pamatojoties uz VP lēmumiem kriminālprocesa ietvaros.

Civilprocesa ietvaros veiktās ekspertīzes saskaņā ar tiesas lēmumu apmaksā prasītājs, vai arī valsts, t.i., Tiesu administrācija, bet šādu ekspertīžu skaits salīdzinoši ir neliels – aptuveni 1-2 % no visu ekspertīžu kopējā skaita.

Pēc darba apjoma (iestāžu gada pārskatu informācija) veiktās tiesu ekspertīzes un izpētes salīdzinoši VPKP / VTEB / VTMEC ir attiecīgi 10:1:10 aptuvenā vērtējumā.

VTMEC veiktās ekspertīzes ir medicīniska rakstura, ekspertīžu veikšanai nepieciešama medicīniska infrastruktūra un personāls, un nav konstatējama pārklāšanās ar VTEB vai VPKP veiktajām ekspertīzēm – TMĢSL DNS profila noteikšana ir viens no ekspertīzes ietvaros veiktajiem izpētes veidiem: TMĢSL veic gan papildus izmeklējumus liķu tiesu medicīniskajām ekspertīzēm un dzīvu personu apsekošanas ekspertīzēm (tamponu un nomazgājumu izmeklējumi, asins grupas piederības noteikšana, sadalītu liķu daļu identifikācija, dzimtes piederības noteikšana gadījumos, kad to nevar izdarīt ar citām metodēm, gan arī cita veida

ekspertīzes, tai skaitā tādas, ko neveic citā laboratorijā Latvijā: bioloģiskās seroloģiskās ekspertīzes, ko grupu sakritības gadījumā papildina ar izmeklējumiem, pielietojot DNS metodi; sugas piederības noteikšanu vardarbības pret dzīvniekiem, malu medību gadījumos; matu morfoloģiskās un seroloģiskās ekspertīzes gadījumos, kad mati nav izmantojami kodola DNS izmeklēšanai. TMĢSL veido un uztur neatpazītu personu un vardarbīgā nāvē mirušo liķu bioloģiskā materiāla arhīvu DNS nacionālās datu bāzes vajadzībām. TMĢSL ir arī vienīgā vieta Latvijā, kur procesa virzītājs var veikt lietisko pierādījumu apskati kopā ar ekspertu un saņemt konsultācijas par ekspertīžu noteikšanu. TMĢSL pamatfunkcijām nav alternatīvas citās iestādēs, tās drīzāk papildina, bet ne dublē VPKP veiktās ekspertīzes, kur DNS profila noteikšana ir vienīgais izpētes veids.

Šobrīd VTMEC statuss pilnībā atbilst TM ziņojumā paredzētajam reformas vēlamajam ieguvumam (nodrošināta eksperta atzinuma kā pierādījuma ticamība un uzticamība – atdalot tiesu ekspertīzi no izmeklēšanas) un ES regulējumam, atbilstoši Eiropas Padomes Ministru Komitejas “Rekomendācijās tiesu medicīniskās autopsijas procesa harmonizācijai” (*The harmonization of medico-legal autopsy rules. Committee of Ministers. Council of Europe, recommendation Nr. R (99)*)²) noteiktajam, ka:

1) tiesu medicīna ir kategorija, kam jābūt pakļautai zinātniskiem un medicīnas principiem, kas pakārtoti tiesību regulējumam (preambula);

2) dalībvalstīs ir jānodrošina vienveidīga standartizēta pieeja tiesu medicīnai, ievērojot internacionalizācijas un ceļošanas (tūrisma) tendences ES, kam nebūtu jābūt atkarīgam no katras valsts tiesību sistēmas (preambula);

3) nepieciešams nosargāt tiesu mediķu neatkarību un neietekmējamību, vienlaicīgi tomēr nodrošinot ar nepieciešamo tehnisko aprīkojumu un apmācībām (preambula);

4) tiesu mediķiem ir jāpilda pienākumus ar pilnīgu neatkarību un neietekmējamību. Viņi nedrīkst būt pakļauti nekāda veida spiedienam, un tiem jābūt objektīviem izpildot funkcijas, it īpaši prezentējot savus slēdzienus un rezultātus.

Personāls:

Funkciju īstenošanā svarīgākais priekšnosacījums ir personāla optimāls skaits, zināšanas, profesionālās spējas un motivācija – no darbinieku darba rezultātiem ir tieši atkarīgs VTMEC sniegto pakalpojumu kvalitātes līmenis un klientu apmierinātība. Tāpēc darbinieki ar savu pieredzi un zināšanām ir VTMEC vērtīgākais resurss, kas jāattīsta un jāpilnveido.

VTMEC no 160 darbiniekiem 140 ir ārstniecības un ārstniecības atbalsta personas, kā arī ārsti speciālisti papildus tiek nodarbināti uz līgumu pamata. Lai VTMEC varētu veiksmīgi strādāt ilgtermiņā, nepieciešams stiprināt darbinieku motivāciju kvalitatīvi veikt sev uzticētos pienākumus, kā arī motivēt darbiniekus iesaistīties VTMEC mērķu sasniegšanā.

VTMEC pamatfunkciju veicēju specialitāte ir sertificēti tiesu medicīnas eksperti. Tiesu medicīnas ekspertu kopējais skaits ir 51, no tiem 32 strādā Rīgā (7 sasnieguši pensijas vecumu), 4 – Vidzemes reģionālajā nodaļā (1 pensijas vecumā), 6 – Zemgales reģionālajā nodaļā (1 pensijas vecumā), 4 – Latgales reģionālajā nodaļā, 5 – Kurzemes reģionālā nodaļā (2 pensijas vecumā). VTMEC darbības specifiskas dēļ (vienīgā iestāde valstī, kas nodrošina tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšanu) pamatfunkciju veicēju personāla, ieskaitot arī ārstniecības atbalsta personālu, mainība ir ļoti neliela – 13% un darbinieku darba stāžs specialitātē pārsvarā pārsniedz vairākus gadu desmitus. 34 tiesu medicīnas eksperti ir vecumā virs 51 gada, tostarp 10 ir vecumā no 61-70 gadiem un 5 – vecumā no 71-80 gadiem, savukārt jaunie tiesu medicīnas eksperti vecuma grupā no 30-40 gadiem ir 12.

Rīgā ārstniecības personu un to atbalsta personāla nodrošinājums šobrīd ir pietiekams, bet reģionos atsevišķās nodaļās (Kurzemes reģionālajā nodaļā un Latgales reģionālajā nodaļā) tas ir nepietiekošs, turklāt jāņem vērā Rīgā un reģionos strādājošo ekspertu vecums (12 no tiem ir sasnieguši pensijas vecumu), kas, savlaicīgi nepiesaistot jaunus speciālistus, ilgtermiņā varētu

² [https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR\(99\)3.pdf](https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/RecR(99)3.pdf)

radīt apdraudējumu VTMEC pakalpojumu nodrošināšanai nākotnē. Katru gadu rezidentūru beidz 1-2 rezidenti, kuri kļūst par tiesu medicīnas ekspertiem – attiecīgi 2020. gadā plānots piesaistīt vienu jauno speciālistu ar darba vietu Rīgā, 2021. gadā – trīs speciālistus ar darba vietu reģionālajās nodaļās – Latgales reģionālajā nodaļā Daugavpilī, Kurzemes reģionālajā nodaļā Ventspilī un Zemgales reģionālajā nodaļā Pļaviņās. VTMEC izaicinājums ir nodrošināt amata vietas jaunajiem speciālistiem, vienlaicīgi cenšoties pēc iespējas ilgāk saglabāt darba attiecības ar pensijas vecumu sasniegušajiem speciālistiem, kuru uzkrātās zināšanas un darba pieredze ir nenovērtējams resurss, kas jāizmanto jauno kolēģu apmācībā.

Tiesu medicīnas eksperts ir ārsta pamatspecialitāte (P34). Tiesu medicīnas eksperts, atšķirībā no citiem tiesu ekspertiem, apgūst izglītību 10 gadu ilgā periodā. Tiesu medicīnas ekspertu un biomedicīnas laborantu sertifikācija un resertifikācija notiek attiecīgi Latvijas Ārstu biedrībā un Latvijas ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienībā. Biomedicīnas laborantu skaits ir pietiekams. Papildus, atbilstoši Tiesu ekspertu likuma regulējumam, tiesu medicīnas ekspertam ir jābūt sertificētam arī Tiesu ekspertu padomē, kas atbild par tiesu ekspertu reģistra uzturēšanu.

Tiesu medicīnas ekspertu izglītība un kvalifikācija ļauj veikt arī patologanatomiskās izmeklēšanas (autopsijas), atbilstoši apstiprinātai medicīniskai tehnoloģijai “Līķa patologanatomiskās izmeklēšanas tehnoloģijas”³.

Darba organizācija:

Teritoriāli VTMEC struktūrvienības izvietotas Rīgā (četras laboratorijas un divas nodaļas) un reģionos – četras reģionālās nodaļas, kas izvietotas deviņās teritoriālajās vienībās, un atrodas III un IV līmeņa slimnīcu teritorijā, izņemot Bausku, Pļaviņas un Tukumu (sk. 2. attēlu).

VTMEC sešās tiesu medicīnas ekspertīzes nodaļās veic dzīvo un mirušo personu tiesu medicīnisko ekspertīzi, un četrās laboratorijās, nodrošina bioloģiskā materiāla, t.sk. lietisko pierādījumu, laboratorisko izpēti un ekspertīzi.

2. attēls. Slimnīcu un VTMEC kartējums.

VTMEC ir izstrādājis informatīvo ziņojumu “Par risinājumu tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanai vardarbībā cietušajiem pēc iespējas īsākā laikā no notikuma brīža”, kurā aprakstīta pašreizējā situācija reģionālajās nodaļās, kas saistīta ar izbraukumu uz notikuma vietām un neatliekamu tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšanas nodrošināšanu ārpus darba laika pēc procesa virzītāja pieprasījuma, finansiālās problēmas un risinājumi. Veselības ministrija iesniegs pieprasījumu papildus finansējuma piesaistei (246 597 euro gadā).

³ <https://www.zva.gov.lv/zvais/mtdb/28-patologijas-mediciniskie-pakalpojumi/liku-patologanatomiskas-izmeklesanas-tehnologijas>

Pašlaik tiesu medicīniskās ekspertīzes iespējams veikt VTMEC darba laikā. Taču, lai nodrošinātu, ka tiesu medicīniskā ekspertīze vardarbībā cietušajam tiek veikta pēc iespējas īsākā laikā no notikuma brīža, ir nepieciešama saskaņota VP, ārstu un ekspertu koordinēta rīcība laikā un telpā, jo šajos gadījumos procesa virzītājs ir VP, savukārt cietušajam nepieciešama medicīniskā izmeklēšana un palīdzība, pēc iespējas vēlams vienlaicīgi ar tiesu medicīnas eksperta apskati, kam savukārt nepieciešama medicīnas iestādes infrastruktūra. Šim mērķim tiek plānots, ka 2021. gadā VTMEC varētu nodrošināt tiesu medicīnas ekspertu darbu apmaksātā dežūrežīmā ārpus VTMEC normālā darba laika septiņās III līmeņa reģionālajās slimnīcās un vienā IV līmeņa slimnīcā Rīgā (RAKUS), kuru teritorijā jau atrodas VTMEC struktūrvienības, un kurās ir arī nepieciešamā medicīniskā infrastruktūra un medicīnas speciālistu pieejamība. Šāds izvietojums – Rīga, Valmiera, Jelgava, Jēkabpils, Rēzekne, Daugavpils, Liepāja, Ventspils – sakrīt arī ar VP Kriminālpārvaldes ekspertu un autotransporta izvietojumu izbaukumiem uz notikuma vietām. Šis risinājums nodrošinātu arī vienotu praksi visā valsts teritorijā, VP pieaicinot tiesu medicīnas ekspertu notikuma vietas apskatei, t.sk. ņemot vērā VP Kriminālistikas pārvaldes apkalpojamo teritoriju lielumu un neradot papildu finanšu un administratīvo slogu eksperta nogādāšanai notikuma vietā. Plānots, ka dežūrežīmā vienlaicīgi papildus tiks iesaistīti 8 tiesu medicīnas eksperti, pa vienam katrā minētajā VTMEC struktūrvienībā. Tādējādi tiks nodrošināta savlaicīga tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšana (cietušajiem un aizdomās turētajiem) gan seksuālās vardarbības gadījumos, gan tiesu medicīnas eksperta pieejamība vardarbīgā nāvē mirušo apskatei notikuma vietā.

Dokumentu aprīte – sadarbībā ar tiesībsargājošām un ārstniecības iestādēm nepieciešams pilnveidot tiesu medicīniskos procesus, pēc iespējas ieviešot mūsdienu prasībām atbilstošas tehnoloģijas. Nepieciešams optimizēt un elektronizēt VTMEC procesus SAM 2.2.1. ERAF projekta “Tiesu medicīnas ekspertīzes un izpētes procesu optimizācija un attīstība” rezultātā, nodrošinot efektīvu starpnozaru datu apmaiņu, uzsākot iekļaušanos e-lietas risinājumos un e-veselības sistēmā, kā arī VTMEC veidojot unikālu datu kopas, kas nododamas valsts pārvaldes atvērto datu portālam.

Sadarbība ar policiju – ekspertīžu kvalitātes uzlabošanai sadarbībā ar VP nepieciešams pilnveidot procesus, kas saistīti ar notikuma vietas apskati, mirušo nogādi tiesu medicīniskai ekspertīzei un metodoloģiju tiesu medicīniskās ekspertīzes nozīmēšanai, kā arī risināt tekošos organizatoriski-praktiskos jautājumus kopīgās sanāksmēs.

Sadarbība ar VM un NVD – sadarbībā nepieciešams pilnveidot procesus, t.sk. tiesisko regulējumu, kas saistīti ar patologanatomisko izmeklēšanu veikšanu mirušajiem ārpus stacionāra, kā arī atsevišķos gadījumos nepieciešamo papildizmeklēšanu realizāciju vardarbībā cietušām personām un mirušajiem.

Dalība civilās aizsardzības un nacionālās drošības sistēmas nodrošināšanā – plānot VTMEC gatavību rīcībai ārkārtas situācijās ar lielu upuru skaitu, kā arī izstrādāt trauksmes gatavības plānu atbilstoši Valsts aizsardzības plāna vienotai metodikai, realizējot PVO, ES, NATO noteiktās prioritātes.

Funkciju un struktūras atbilstība – lai panāktu veikto ekspertīžu efektivitātes paaugstināšanu, nepieciešams optimizēt VTMEC darba organizāciju un struktūru, atbilstoši veselības aprūpes sistēmas reformas koncepcijas ietvaram.

Eksperta atzinumu kvalitātes uzlabošanai nepieciešams regulāri aktualizēt esošās, kā arī izstrādāt un ieviest jaunas izpētes metodes, kuras nepieciešams akreditēt LATAK, tādejādi paplašinot VTMEC laboratoriju akreditācijas sfēru.

Infrastruktūra:

VTMEC centrālā ēka, kurā izvietota Tanatoloģijas nodaļa, 4 laboratorijas un administrācija, ir būvēta pagājušā gadsimta 80. gados. Lai nodrošinātu efektīvu tiesu medicīnisko ekspertīžu procesu realizāciju, esošās telpas ir nepiemērotas un neatbilst mūsdienu prasībām. Pārsvārā visās VTMEC struktūrvienībās, izņemot Jelgavu un Ventspili, infrastruktūra

un materiāli tehniskā bāze ir nolietojusies (tiesu medicīnas funkcijas veikšanai nepieciešamo tehnoloģiju un tehnisko iekārtu kopējais nolietojums ir 95%), neatbilst mūsdienu prasībām, atrodas kritiskā stāvoklī un rada draudus ne tikai VTMEC spējām nodrošināt ekspertīzes un izpētes esošajā apjomā un kvalitātē, bet ir būtisks šķērslis jaunu iespēju attīstīšanai.

Tiesu medicīnas ekspertīze ir arī tehnoloģiski ietilpīga ekspertīžu joma, t.i., ekspertīžu un izpēšu nodrošināšanai nepieciešams sarežģīts un dārgs aprīkojums. Lai novērstu laboratoriju darba pilnīgu apstāšanos atsevišķos tehnoloģiskos posmos, kā arī nodrošinātu ekspertīžu un izpētes tehnoloģiskos procesus esošajā līmenī, nepieciešams savlaicīgi atjaunot un pilnveidot laboratoriju tehnisko bāzi, t.i., iegādāties aparāturu un iekārtas, uzturēt tās.

Veiksmīgi VTMEC un pašvaldību reģionālo slimnīcu sadarbības modeļi ir Jelgava un Ventspils – par Eiropas fondu līdzekļiem ir realizēta moderna kopēja infrastruktūra Jelgavas un Ventspils reģionālajās (III līmeņa) slimnīcās ar patoloģijas dienestu, saglabājot nodalītas objektu plūsmas, kas rāda labās prakses piemēru – efektīvu un racionālu finanšu un personāla resursu lietojumu veselības nozarē valsts struktūrām sadarbībā ar otrajā attēlā norādīto reģionu pašvaldībām. Tas nodrošina arī iespēju dzīvo personu pieņemšanai atbilstoši ārstniecības iestāžu prasībām un operatīvai tiesu medicīnas eksperta apskatei stacionārā un mājās mirušajiem, ja rodas aizdomas par vardarbīgu nāvi, kā arī iespēju vienoti organizēt likumīgu un civilizētu mirušā apbedīšanu.

Valmierā infrastruktūra tiek nomāta no SIA “Vidzemes slimnīca” un ir nolietota, patologa pakalpojumus SIA “Vidzemes slimnīca” sniedz VTMEC uz līguma pamata.

Jēkabpils slimnīcai infrastruktūras nav vispār, savukārt VTMEC atrodas Pļaviņās, infrastruktūra ir nolietota.

Daugavpilī infrastruktūra ir patapinājumā no SIA “Daugavpils reģionālā slimnīca”, daļēji renovēta, ir nepieciešamas investīcijas.

Rēzeknē infrastruktūra tiek nomāta no valsts AS “Valsts nekustamo īpašumi” un SIA “Rēzeknes slimnīca”, ir nolietota un ir nepieciešamas investīcijas.

Liepājā infrastruktūra tiek nomāta no SIA “Liepājas reģionālā slimnīca”, personāla telpas atbilstošas, specifiskajā sadaļā ir nepieciešamas investīcijas.

Tukumā un Bauskā VTMEC savas infrastruktūras nav (ekspertīžu veikšana tiek nodrošināta VP un privātipašnieka telpās), izvērtējama struktūrvienību saglabāšanas nepieciešamība.

SAM 4.2.1. ietvaros 2018. gadā VTMEC uzsāka projekta “Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra ēkas Hipokrāta ielā 2 k-17, Rīgā energoefektivitātes paaugstināšana” īstenošanu, lai veicinātu energoefektivitātes paaugstināšanu VTMEC ēkā, kur tiek realizētas valsts pārvaldes funkcijas. Pieejamais ES fondu finansējums ir piešķirts tikai energoefektivitātes nodrošināšanai ēkā Hipokrāta ielā 2 k-17, Rīgā, bet VTMEC infrastruktūras atjaunošanai (tehniskās bāzes un infrastruktūras uzlabošana un modernizēšana) finansējums nav paredzēts. Ir nepieciešams ilgtspējīgs risinājums VTMEC infrastruktūras attīstībai un atjaunošanas veicināšanai. Savukārt bez attīstības iespējām VTMEC kapacitāte ieviest jaunas izpētes metodes un virzienus ir būtiski ierobežota.

Ekspertīžu kvalitātes uzlabošanai, attīstībai un darba vides kaitīgo faktoru (bioloģisko, ķīmisko, fizikālo, ergonomisko u.c.) samazināšanai, kas rada nopietnus draudus darbinieku drošībai un veselībai, ir nepieciešams iegādāties jaunu mūsdienu prasībām un situācijai atbilstošu laboratoriju aprīkojumu, kā arī pilnībā atjaunot infrastruktūru VTMEC centrālajā ēkā, lai nodrošinātu mūsdienu prasībām atbilstošus darba vides apstākļus un tiesu medicīnisko ekspertīžu/izpētes loģistiku laboratorijās un nodaļās un modernizētu nepieciešamo aprīkojumu un procesus, kas saistīti ar mirušo apriti un to uzglabāšanu, cietušo personu apsekošanu un klientu pieņemšanu. To iespējams īstenot, pārbūvējot VTMEC centrālās ēkas atbilstoši izstrādātam mūsdienu prasībām atbilstošam attīstības projektam. Tāpat nepieciešams uzlabot un

pilnveidot infrastruktūru VTMEC reģionālajās nodaļās, plānojot un realizējot tipveida projektus teritoriālajās nodaļās.

Finansējums:

VTMEC pamatdarbības nodrošināšanai apakšprogrammā 39.06.00 Tiesu medicīniskā ekspertīze 2020. gadā ir piešķirts finansējums 3 438 744 *euro* apmērā, kuru veido pašu ieņēmumi 138 977 *euro* un dotācija no vispārējiem ieņēmumiem 3 299 767 *euro*. Finansējums iestādes infrastruktūras uzturēšanai, reaģentu, laboratorijas preču, medicīnas instrumentu iegādes, informācijas tehnoloģiju pakalpojumu izdevumu segšanai un kapitālo iegāžu veikšanai ir palicis nemainīgs, līdz ar to kopumā nav veicinājis VTMEC pamatdarbības attīstību sniedzot mūsdienīgus pakalpojumus ar atbilstošu tehnoloģiju un infrastruktūras nodrošinājumu.

VTMEC 2019. gada I ceturksnī ir veicis maksas pakalpojuma izcenojuma aktualizēšanu patiesajās izmaksās (MK 19.03.2019. Nr.118 “Grozījumi Ministru kabineta 2017.gada 16.augusta noteikumos Nr.475 “Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra maksas pakalpojumu cenrādīs”), ņemot vērā to, ka būtiski palielinājušās tiešās izmaksas, kuras veido maksas pakalpojumu izcenojumus, līdz ar to vidēji viena pakalpojuma izmaksas pieauga vidēji par 15,96%.

1.3. Darbības rezultāti:

Nr. p.k.	Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
			2018.	2019.	2020.	2021.
1.3.1.	Veiktas kvalitātes un starptautisku standartu prasībām atbilstošas tiesu medicīniskās ekspertīzes/izpētes un sagatavoti zinātniski pamatoti, objektīvi, ticami eksperta atzinumi	Prognozētais ekspertīžu un izpēšu skaits	18 960	18 000	18 000	18 000
		Savlaicīga eksperta atzinuma sagatavošana – 30 dienu laikā (% no visu ekspertīžu/izpētes skaita)	~80	80-90	80-90	80-90
		Pamatotu atkārtotu ekspertīžu skaits (% no visu ekspertīžu/izpētes skaita)	0,03	bāzes rādītājs nepalielinās	bāzes rādītājs nepalielinās	bāzes rādītājs nepalielinās
1.3.2.	Uzturēta un paplašināta laboratoriju akreditācijas sfēra	Laboratoriju akreditācijas sfēras paplašināšana (jauno metožu skaits)	6	0	1	1
1.3.3.	Laboratoriju dalība starptautiskajās prasmju pārbaudēs	Pozitīvi rezultāti starptautiskajās prasmju pārbaudēs	90-100%	90-100%	90-100%	90-100%
1.3.4.	Augsta klientu apmierinātība ar sniegto pakalpojumu kvalitāti	Klientu apmierinātība ar VTMEC sniegtajiem pakalpojumiem kopumā	>90%	>90%	>90%	>90%

1.3.5.	Iniciēt budžeta finansējuma palielināšanu infrastruktūras un tehnoloģiju veikspējas uzturēšanai	Iniciētais budžeta bāzes pieaugums, <i>euro</i>	0	339 758	339 758	339 758
1.3.6.	Maksas pakalpojumu izpilde	Maksas pakalpojuma ieņēmumu izpilde, %	77	>80	>80	>80
1.3.7.	Piesaistītas investīcijas iestādes attīstībai	Īstenoti projekti	1	2	2	1
1.3.8.	Reģionālo nodaļu nodrošināšana ar jauniem speciālistiem (tiesu medicīnas eksperti)	Reģionālās nodaļās strādājošo jauno tiesu medicīnas ekspertu skaits	2	2	1	3

1.4. Uzdevumi darbības virziena īstenošanai:

1.4.1. Personāla jomā, lai nodrošinātu personāla pietiekamību, kvalifikāciju, iespējas pilnveidoties profesionāli, sociālās garantijas, darba apstākļus un ieguldītajam darbam atbilstošu atalgojumu:

1.4.1.1. Izstrādāt un apstiprināt VTMEC darbinieku kvalifikācijas celšanas un apmācību programmu 2020.–2023. gadam, ietverot: 1) tālākizglītības un pieredzes apmaiņas pasākumus; 2) specializētu apmācības programmu visu līmeņu vadītājiem; 3) darbinieku obligātās pilnveides prasības. Uz tās pamata izstrādājams katra gada kvalifikācijas celšanas un apmācību plāns.

1.4.1.2. Īstenot katra gada plānotos tālākizglītības un pieredzes apmaiņas pasākumus, t.sk. starpresoru un starptautiskā līmenī, pēc iespējas piesaistot fondu un projektu finansējumu.

1.4.1.3. Nodrošināt savlaicīgu personāla resursu un nepieciešamo rezidentu skaita piesaistīšanu, ietverot arī jaunāko un vidējo ārstniecības personālu (sanitāri, eksperta palīgi).

1.4.1.4. Nodrošināt nozares pēctecību, iesaistot jaunus speciālistus un rezidentus visos VTMEC procesos un projektos.

1.4.1.5. Izmantot SAM 9.2.5. VM ESF projekta “Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personu pieejamības uzlabošana ārpus Rīgas” iespējas, piesaistot kvalificētu personālu – tiesu medicīnas ekspertus, ekspertu palīgus un sanitārus reģionos.

1.4.1.6. Izstrādāt VTMEC personāla politiku, t.sk. piedaloties Veselības resora karjeras vadības kārtības un elektroniskās personālvadības rokasgrāmatas izstrādē.

1.4.1.7. Vienlaicīgi ar struktūras optimizāciju, pilnveidot darbinieku atlīdzības sistēmu, ārstniecības personām piemērojot 18.12.2018. MK noteikumus Nr. 851 “Noteikumi par zemāko mēnešalgu un speciālo piemaksu veselības aprūpes jomā nodarbinātajiem” un pārejot no ierēdņa statusa darbinieka statusā līdzīgi kā NMPD.

1.4.1.8. Uzsākt plānot Tiesu medicīnas simtgades konferenci un organizēt grāmatas “Tiesu medicīnai Latvijā 100” izdošanu.

1.4.2. Darba organizācijas jomā efektīvai funkciju izpildei un klientu ērtībai atbilstošas struktūras un procesu pārvaldības izveidei:

1.4.2.1. Optimizēt VTMEC darba organizāciju un struktūru, līdzsvarojot darba apjomu – EID vietā izveidojot divus departamentus (ekspertīžu un laboratoriju) ar padotību direktora vietniekam, izvērtējot Bauskas un Tukuma struktūrvienību saglabāšanas nepieciešamību un formu; veidot septiņas reģionālās nodaļas atbilstoši teritoriālajai piekritībai.

1.4.2.2. Pilnveidot tiesu medicīnas procesus, ieviešot mūsdienu prasībām atbilstošas tehnoloģijas, t.sk. uz tiesu medicīnisko ekspertīzi nogādāto mirušo un to bioloģiskā materiāla izsekojamību, uzturēt un attīstīt ekspertīžu metodes.

1.4.2.3. Uzturēt akreditāciju LATAK, paplašinot laboratoriju testēšanas sfēru, un realizēt dalību laboratoriju starptautiskajās prasmes pārbaudēs.

1.4.2.4. Izstrādāt metodiskos norādījumus VP darbinieku kompetences celšanai tiesu medicīnas ekspertīzes jautājumos.

1.4.2.5. Piedalīties VP centrālo un reģionālo struktūru darba sanāksmēs.

1.4.2.6. Sadarbībā ar VP sekmēt centralizētas un atbilstoši finansētas sistēmas izbraukumiem uz notikumu vietām izveidē.

1.4.2.7. Uzturēt un iespēju robežās paplašināt sadarbību ar Baltijas un citu Eiropas valstu tiesu medicīnas speciālistiem un tiesu medicīnas iestādēm.

1.4.2.8. Sadarbībā ar citām ārstniecības iestādēm plānot VTMEC gatavību rīcībai ārkārtas situācijās, realizējot PVO, ES, NATO noteiktās prioritātes un piedaloties civilās aizsardzības un nacionālās drošības sistēmas darbības nodrošināšanā.

1.4.2.9. Sadarbībā ar VM un NVD pilnveidot patoloģiskā izmeklējumu pakalpojuma pieejamību nāves gadījumos ārpus stacionāra, kā arī meklēt risinājumus ekspertīzei nepieciešamo papildizmeklējumu apmaksai.

1.4.2.10. Slēgt līgumus ar RAKUS un reģionālajām slimnīcām par radioloģisko pakalpojumu pieejamību VTMEC.

1.4.2.11. Nodrošināt SAM 2.2.1. ERAF projekta “Tiesu medicīnas ekspertīzes un izpētes procesu optimizācija un attīstība” realizāciju, iesaistot pamatdarbības veicējus ekspertīzes un izpētes procesa optimizācijai un ieviešot Tiesu medicīnas ekspertīžu informācijas sistēmu.

1.4.3. Infrastruktūras jomā, lai nodrošinātu ģeogrāfisko, telpisko un tehnoloģisko infrastruktūru laikmeta prasībām atbilstošā līmenī:

1.4.3.1. Nodrošināt SAM 4.2.1. ERAF projekta “Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra ēkas Hipokrāta ielā 2 k-17, Rīgā energoefektivitātes paaugstināšana” realizāciju atbilstoši laika grafikam.

1.4.3.2. Iniciēt finansējuma piesaisti, lai īstenotu VTMEC centrālās ēkas Rīgā, Hipokrāta ielā 2 k-6 plānoto attīstības projektu līdz 2023. gadam.

3. attēls. VTMEC centrālās ēkas Rīgā, Hipokrāta ielā 2 k-6 plānotais attīstības projekts.

1.4.3.3. Plānot un īstenot reģionālo nodaļu (Valmiera, Rēzekne, Daugavpils, Jēkabpils, Liepāja) infrastruktūras uzlabošanas pasākumus, t.sk. tipveida projektu realizāciju līdz 2023. gadam.

4. attēls. VTMEC reģionālās nodaļas tipveida ēkas iecere.

1.4.3.4. Panākt ekspertīžu un izpētes veikšanas tehnoloģiju modernizāciju VTMEC četrās laboratorijās, lai tiesu medicīniskās ekspertīzes veiktu atbilstoši kvalitātes vadības sistēmas prasībām un starptautiskiem standartiem.

1.4.4. Finansējuma jomā, lai VTMEC 2019.–2021. gadā varētu uzturēt kvalitatīvu un standartiem atbilstošu pakalpojumu līmeni un turpmākajos gados to attīstīt:

1.4.4.1. Laika periodā no 2019.gada līdz 2021.gadam, apzinot fondu un citu finanšu instrumentu iespējas, kā arī iesniedzot prioritāro pasākumu sarakstu tiek iniciēta investīciju piesaiste vismaz 4,54 milj. *euro* apmērā Veselības nozares reformu ietvarā un sadarbībā ar AM, TM, IeM un ASV vēstniecību modernizētu infrastruktūru un ieviestu jaunas tehnoloģijas, ar mērķi līdz 2023. gadam izveidot modernu tiesu medicīnas-patoloģijas infrastruktūru ar nepieciešamo personāla resursu, kas, pamatojoties uz atbilstošu tiesisko regulējumu, nodrošinātu atbilstošu funkcijas izpildi ikdienā un vienlaikus būtu gatava izmantošanai ārkārtas situācijās.

1.4.4.2. Veikt pakalpojumu sniegšanas rezultātu un pakalpojumu sniegšanas izmaksu analīzi, aktīvāk īstenojot sadarbību ar potenciālajiem pakalpojumu saņēmējiem un ārstniecības iestādēm, kas veicinātu sniegto maksas pakalpojumu skaita pieaugumu, tādējādi palielinot VTMEC ienākumus.

Iesaistītās iestādes: IeM, VP, pašvaldības policijas, tiesas, prokuratūra, VM, NVD, ārstniecības iestādes, LATAK, VAS, SPKC, profesionālās asociācijas u.c.

<p>2. Ārstniecības iestāžu nodrošināšana ar audu transplantātiem.</p>
<p>2.1. Mērķis: uzturēt un attīstīt kvalitatīvu un drošu audu ieguves procesu audu turpmākai izmantošanai ārstniecībā.</p>
<p>2.2. Esošās situācijas apraksts:</p> <p>Viena no VTMEC pamatfunkcijām ir ārstniecības iestāžu nodrošināšana ar (natīviem) audu transplantātiem, ko iegūst no mirušiem cilvēkiem – Rīgas reģionā to veic LABN. Nākotnē, veidojot ciešu sadarbību ar slimnīcu patologanatomiskām struktūrvienībām un speciālistiem, šo jomu varētu veiksmīgi attīstīt arī pārējos reģionos.</p> <p>Pateicoties LABN darbībai, akūto pacientu, kuriem nepieciešama steidzama radzenes transplantācijas operācija, rinda PSKUS Oftalmoloģijas klīnikā kopš 2019. gada neveidojas. Perspektīvā, attīstot audu ieguves funkciju un sadarbību ar ārstniecības iestādēm, jādome par tālākām iegūto kaulu transplantātu izmantošanas iespējām, t.sk. to izmantošanu onkoloģisko slimnieku ārstēšanai.</p> <p>Personāls:</p> <p>LABN darbības uzlabošanai un pēctecības nodrošināšanai 2018. gadā ir piesaistīti divi jaunie tiesu medicīnas eksperti, kas, ņemot vērā darba apjomu, ir pietiekami.</p> <p>Darba organizācija:</p> <p>Darba organizācija LABN norit atbilstoši MK 22.11.2013. noteikumu Nr. 1176 “Cilvēka audu un šūnu izmantošanas kārtība” prasībām. Saskaņā ar ZVA 15.01.2015. izsniegto Audu un šūnu izmantošanas atļauju Nr. AC-2 VTMEC ir tiesīgs veikt acu audu, kaulu, ribu skrimšļu iegūvi, laboratorisko izmeklēšanu, apstrādi un uzglabāšanu. Iegūtie audi tiek nodoti ārstniecības iestādēm sterilu transplantātu izgatavošanai, ko izmanto ķirurģiskā praksē transplantācijā: radzenes transplantātiem acu traumu ārstēšanai; kaulu un saistaudu transplantātiem traumatoloģiskai, ortopēdiskai un plastiskās ķirurģijas praksei. Derīgo donoru skaits vidēji 10-15 donori gadā, 2018. gadā no 20 donoriem iegūtas 80 audu vienības (40 acu audi, 40 kaulu fragmenti).</p> <p>VTMEC ir tā medicīnas iestāde, kas Latvijas Republikā veic audu iegūvi nesterila jēlmateriāla veidā, savukārt TOS (Patohistoloģijas un audu konservācijas laboratorija – ZVA 29.08.2016. izsniegta Audu un šūnu izmantošanas atļauja Nr. AC-6/2; dotajā brīdī – apturēta) sagatavoja audu transplantātus, kuri sadarbībā ar Latvijas Universitātes Cietvielu fizikas institūtu tiek sterilizēti Gamma starojumā. Valtī pastāv nepieciešamība pēc audu aizvietošanas gan slimību, gan traumu gadījumos, t.sk. onkoloģijā, t.sk. izmantojot allotransplantātus.</p> <p>Lai nodrošinātu pieprasījumu pēc moderniem allotransplantātiem, īpaši kaulu onkoloģijā, t. sk. bērniem, nepieciešams modernizēt audu ieguves un apstrādes tehnoloģijas un turpināt pētījumus, lai varētu pāriet no septiskiem un saldētiem uz liofilizētiem un aseptiskiem materiāliem. Pētniecība veicama VTMEC un TOS kopīgu zinātniski-pētniecisku projektu veidā, t.sk. attīstot VTMEC un TOS jau esošās iestrādes, ar Latvijas universitātēm kā potenciālajiem partneriem, iespējama arī ārvalstu partnerība, savukārt rezultāta praktiskajam pielietojumam ārstniecībā nepieciešama valsts finansēta (NVD) programma.</p> <p>Veselības nozarei tas nozīmē nepieciešamību izstrādāt allotransplantātu programmu ar īpašu akcentu uz kaulu onkoloģijas problēmu risināšanu, Centrā attīstot audu bankas funkciju Rīgā sadarbībā ar TOS un PSKUS Oftalmoloģijas klīniku un integrēt to reģionos, vienlaikus sadarbībā ar universitātēm risinot audu izmantošanas tiesiskos aspektus un attīstot pētnieciskos projektus.</p> <p>Sakarā ar to, ka TOS audu centram 2018. gadā tika apturēta ZVA izsniegtā atļauja audu izmantošanai, LABN kaulaudi pašreiz netiek iegūti, ir nodrošināta acu audu ieguve atbilstoši pieprasījumam.</p> <p>Likuma “Par miruša cilvēka ķermeņa aizsardzību un cilvēka audu un orgānu izmantošanu medicīnā” (turpmāk – Likums) 16.05.2019. grozījumos noteiktas prasības, par to, ka</p>

ārstniecības iestādei pirms audu ieguves ir pienākums noskaidrot informāciju par mirušā cilvēka dzīves laikā izteikto gribu aizliegt vai atļaut izmantot savu ķermeni, audus un orgānus pēc nāves, vērsties pie klātesošā tuvākā piederīgā (laulātā, vecākiem, pilngadīgā bērna, brāļa, māsas vai veselības informācijas sistēmā norādītās mirušā cilvēka kontaktpersonas). VTMEC skatījumā, ņemot vērā tiesu medicīnas specialitātes specifiku, ievērojot gan ētikas aspektus, gan faktu, ka Centra kā audu ieguves institūcijas darbinieku rīcība mirušā gribas noskaidrošanā varētu raisīt aizdomas par interešu konflikta iespējamību, mirušā piederīgo aptauju būtu lietderīgāk veikt speciāli apmācītiem profesionāļiem, t.i., Nacionālā transplantācijas koordinācijas centra darbiniekiem, kuri ikdienā veic slimnīcā mirušo (orgānu donoru) piederīgo aptauju. Kā risinājums šai problēmai būtu sadarbības līgums ar Nacionālo transplantācijas koordinācijas centru.

Infrastruktūra:

LABN telpas (kabinets un zāle) izvietotas VTMEC centrālajā ēkā blakus Tanatoloģijas nodaļai, ar kuru ir vistiešākā sadarbība, lai nodrošinātu audu ieguves funkciju. LABN infrastruktūra un materiāli tehniskā bāze ir nolietojusies, neatbilst mūsdienu audu ieguves centru prasībām un ir būtisks šķērslis jaunu iespēju attīstīšanai.

Finansējums:

Audu ieguves procesa pilnveidošanai nākotnē ir nepieciešams valsts finansējums.

2.3. Darbības rezultāti:

Nr. p.k.	Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
			2018.	2019.	2020.	2021.
2.3.1.	Ārstniecības nodrošināšanai iegūti kvalitatīvi audi	Prognozējamais donoru skaits	20	15-20	20-22	20-25
		Prognozējamais iegūto kaulaudu skaits	40	0	40-44	40-50
		Prognozējamais iegūto acu audu skaits	40	30-40	40-44	40-50
2.3.2.	Attīstīt starptautisko sadarbību, piedaloties mācību vizītēs, konferencēs utt.	Dalība starptautiskās konferencēs,ursos utt. (% LABN tiesu medicīnas ekspertu skaits)	100%	90-100%	90-100%	90-100%

2.4. Uzdevumi darbības virziena īstenošanai:

2.4.1. Personāla jomā:

2.4.1.1. Nodrošināt ikgadējus LABN darbinieku kvalifikācijas uzturēšanas un pilnveidošanas pasākumus, kā arī organizēt personāla apmācības, kas atbilstoši starptautiskajām normām būtu realizējamas kompetentā starptautiski atzītā apmācības iestādē, piem., TDI (Tissue Donation Institute, Barselona), ar kuru VTMEC ir noslēgts sadarbības līgums.

2.4.2. Darba organizācijas jomā:

2.4.2.1. Pilnveidot audu ieguves procesu atbilstoši kvalitātes un normatīvo aktu prasībām, nodrošinot ZVA izsniegtās Audu un šūnu izmantošanas atļaujas uzturēšanu.

2.4.2.2. Sadarbībā ar TOS un PSKUS Oftalmoloģijas klīniku izstrādāt allotransplantātu programmu ar īpašu akcentu uz kaulu onkoloģijas problēmu risināšanu.

2.4.2.3. Attīstīt audu bankas funkciju Rīgā sadarbībā ar TOS un PSKUS Oftalmoloģijas klīniku un plānot tās integrēšanu reģionos.

2.4.2.4. Noslēgt sadarbības līgumu ar Nacionālo transplantācijas koordinācijas centru, kurš realizē pārrunas ar potenciālo donoru piederīgajiem, t.sk. lai saņemtu informāciju par dzīves laikā pausto gribu attiecībā uz ķermeņa izmantošanu pēc nāves.

2.4.3. Infrastruktūras jomā:

2.4.3.1. Panākt LABN infrastruktūras un tehnoloģiju modernizāciju, t.sk. realizējot VTMEC centrālās ēkas Rīgā, Hipokrāta ielā 2 k-6 plānoto attīstības projektu, izveidot pārdomātu, funkcionālu, kvalitātes standartiem atbilstošu audu ieguves telpu izvietojumu, modernizēt mirušo uzglabāšanas un audu ieguves telpas.

2.4.3.2. Iegādāties nepieciešamās iekārtas iegūto audu uzglabāšanas (saldējamā kamera kaulaudu uzglabāšanai) un transportēšanas (medicīnas aukstumsoma ar pastāvīgu temperatūras kontroles sistēmu) nodrošināšanai.

2.4.4. Finansējuma jomā:

2.4.4.1. Rosināt audu ieguves procesa pilnveidošanai nepieciešamā valsts finansējuma piešķiršanu.

Iesaistītās iestādes: VM, ZVA, TOS, PSKUS, TDI, ārstniecības iestādes, LU, RSU.

3. Pēcdiploma izglītības organizēšana un zinātniskās pētniecības attīstīšana tiesu medicīnas jomā.

3.1. Mērķis: Paaugstināt VTMEC personāla profesionālo kvalifikāciju un attīstīt zinātnisko potenciālu, t.sk. realizējot starpresoru un starptautisku sadarbību un apmācot tiesu medicīnas rezidentus.

3.2. Esošās situācijas apraksts:

Tiesu medicīnas disciplīna medicīnas studentu, rezidentūras un ārstu pēcdiploma apmācībā, kā arī darba izpildes ziņā ir saistīta ar patoloģijas specialitāti, tiesu mediķi var aizvietot patoloģus un to arī dara. VTMEC ir vienīgā praktiskā bāze, kur iespējams realizēt pēcdiploma izglītību (rezidentūru) tiesu medicīnas, patoloģijas, neiroķirurģijas u. c. medicīnas nozaru studentiem. Paralēli īsāku apmācības kursu veic arī Juridisko fakultāšu studenti un medicīnas un policijas koledžas audzēkņi.

VTMEC atbilstoši nolikumam nodrošina pēcdiploma apmācību tiesu medicīnā, realizējot rezidentu četrgadīgu apmācības programmu. Tiesu medicīnas eksperta kompetence ārstniecībā, kā arī zināšanu apjoms, kas apgūstams pēcdiploma apmācības procesā noteikts MK 2009. gada 24. marta noteikumos Nr. 268 "Noteikumi par ārstniecības personu un studējošo, kuri apgūst pirmā vai otrā līmeņa profesionālās augstākās medicīniskās izglītības programmas, kompetenci ārstniecībā un šo personu teorētisko un praktisko zināšanu apjomu".

Rezidentu apmācības kursa ietvaros tiek izstrādāti zinātniski pētnieciskie darbi, kas tiek arī prezentēti lokāla un starptautiska mēroga pasākumos.

Personāls:

Visiem tiesu medicīnas ekspertiem, vidējam ārstniecības personālam, kā arī lielākai daļai jaunākam ārstniecības personālam (turpmāk – darbinieki) ir medicīniskā izglītība, darbinieku zināšanu papildināšana un kvalifikācijas celšana noris medicīniska rakstura kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumos. VTMEC darbinieki kvalifikācijas izdevumus sedz paši no saviem līdzekļiem.

Darbinieku sertifikācija un resertifikācija notiek pēc medicīnā noteiktajiem standartiem. Tiesu medicīnas ekspertu un laborantu sertifikācija un resertifikācija notiek attiecīgi Latvijas Ārstu biedrībā un Latvijas ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienībā. VTMEC finanšu resursu un ESF projekta ietvaros tiek nodrošināta personāla dalība starptautiskos kongresos un pieredzes apmaiņas braucieni uz ES valstīm. 2019. gadā U projekta ietvarā 13

dažādas apmācību programmas apguva 15 VTMEC darbinieki, K projekta ietvarā savukārt divas apmācību programmas – divi darbinieki.

Rezidentu apmācību tiesu medicīnas specialitātē nodrošina 19 sertificēti tiesu medicīnas eksperti, kuru darba stāžs specialitātē ir ne mazāks kā pieci gadi un vienlaicīgi LĀB ir piešķirts apmācītātiesīgās ārstniecības personas statuss, no kuriem trīs ir medicīnas zinātņu doktori. 2018./2109. mācību gadā apmācība tika nodrošināta deviņiem rezidentiem.

Darba organizācija:

ZMP ir viena no VTMEC struktūrvienībām, tās darbības mērķis ir organizēt VTMEC zinātniskā darba funkcijas noteiktos metodiskos un konsultatīvos pasākumus, veicināt darbinieku kvalifikācijas celšanu, iezīmēt VTMEC zinātniski-tehniskās attīstības virzienus, sekmēt zinātnes, tehnoloģiju un inovācijas politikas īstenošanu un koordināciju.

VTMEC Zinātniski metodiskā padome reizi 5 gados sagatavo pēcdiploma tālākizglītības programmu tiesu medicīnā 160 akadēmisko stundu apjomā (programmu akreditē RSU Tālākizglītības fakultāte) ārstiem ekspertiem, vidējam un jaunākajam personālam, kas ir iesaistīts tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšanā, tādējādi nodrošinot profesionālās kvalifikācijas paaugstināšanu.

Infrastruktūra:

Rezidentu apmācības noris VTMEC lielākajās struktūrvienībās, kas atrodas Rīgā, Hipokrāta ielā 2. Struktūrvienību infrastruktūra ir nolietojusies un neatbilst mūsdienu prasībām. Rezidentu mācību telpas ir nepiemērotas un neatbilstošas esošajam rezidentu skaitam.

Rezidentu apmācības nodrošināšanai nepieciešamas papildus labiekārtotas telpas rezidentu darba vietai ar atbilstošu tehnisko nodrošinājumu.

Finansējums:

Rezidentu apmācība tiek nodrošināta budžeta programmas “Medicīnas izglītība” apakšprogrammas “Rezidentu apmācība” ietvarā.

3.3. Darbības rezultāti:

Nr. p.k.	Rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības			
			2018.	2019.	2020.	2021.
3.3.1.	Nodrošināta rezidentu apmācība	Valsts apmaksātā rezidentūrā tiesu medicīnas ekspertu apmācība (apmācīto rezidentu skaits)	7	9	7	8
3.3.2.	Īstenota profesionālā pilnveide	Dalība tālākizglītības programmu apgūvē (% darbinieku skaits)	90%	90%	90%	90%
3.3.3.	Realizēta zinātniski pētnieciskā darbība	Izstrādāto zinātniski pētniecisko darbu skaits	2	3	3	3
		Ziņojumu skaits konferencēs	3	3	6	3
		Publikāciju skaits citējamajos žurnālos	1	1	1	1

3.4. Uzdevumi darbības virziena īstenošanai:

3.4.1. Personāla jomā:

3.4.1.1. Īstenot rezidentu pēcdiploma apmācību, nodrošinot nepieciešamo tiesu medicīnas speciālistu skaitu valstī.

3.4.1.2. Pastāvīgi paaugstināt darbinieku profesionalitātes līmeni, piedaloties un organizējot vietēja mēroga un starptautiskās konferences, kongresus, pieredzes apmaiņas braucienus t. sk. izmantojot projektu finansējumu: SAM 9.2.6. ESF VM projekts “Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošana” tiesu medicīnas ekspertu pieredzes apmaiņas pasākumi; SAM 3.4.1. ESF Tiesu administrācijas projekts “Justīcija attīstībai” – tiesu medicīnas ekspertu pieredzes apmaiņas braucieni, ekspertu apmācības; SAM 3.4.2. “Valsts pārvaldes profesionālā pilnveide, publisko pakalpojumu un sociālā dialoga attīstība mazo un vidējo komersantu atbalsta, korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas sekmēšanai” Valsts administrācijas skolas ES fondu projekts: “Valsts pārvaldes cilvēkresursu profesionālā pilnveide korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas jomā” (K projekts) un “Valsts pārvaldes cilvēkresursu profesionālā pilnveide labāka regulējuma izstrādē mazo un vidējo komersantu atbalsta jomā” (U projekts) u.c.

3.4.2. Darba organizācijas jomā:

3.4.2.1. Attīstīt pēcdiploma izglītību un zinātnisko pētniecību sadarbībā ar Rīgas Stradiņa universitāti un Latvijas Universitāti.

3.4.2.2. Piedalīties augstskolu programmu pilnveidē un karjeras plānošanas attīstībā, veicinot interesi par tiesu medicīnas ekspertu darbu un iesaistīt tiesu medicīnas ekspertus jauno speciālistu apmācības procesā.

3.4.2.3. Sadarbībā ar universitātēm risināt audu izmantošanas tiesiskos aspektus, attīstīt mācību programmas un pētnieciskos projektus uz VTMEC bāzes, un veicināt zinātniski pētnieciskās darbības attīstību EID struktūrvienībās.

3.4.3. Infrastruktūras jomā:

3.4.3.1. Nodrošināt rezidentu apmācībai atbilstošas telpas, darba vietas ar nepieciešamo tehnisko nodrošinājumu – datorgaldī, datori, mēbeles, kā arī telpas darbam ar pasniedzēju semināru ietvaros, papildus nodrošinot arī mācību telpu pirmsdiploma izglītības posmam.

3.4.4. Finansējuma jomā:

3.4.4.1. Nepieciešams panākt finansējuma piešķiršanu VTMEC darbinieku kvalifikācijas nodrošināšanai un paaugstināšanai gan realizējot reizi piecos gados pēcdiploma tālāizglītības programmu tiesu medicīnā 160 akadēmisko stundu apjomā ārstiem ekspertiem, vidējam un jaunākajam personālam, kas ir iesaistīts tiesu medicīnisko ekspertīžu veikšanā, gan papildus finansējums tiesu medicīnas ekspertu dalībai starptautiskos pasākumos – semināros, konferencēs un pieredzes apmaiņas braucienos.

Iesaistītās iestādes: ZMP, RSU, LU, BMLA, VAS, Tiesu administrācija, ārstniecības iestādes.

C. VTMEC DARBĪBAS SPĒJU IZVĒRTĒJUMS

1. VTMEC stiprās puses:

1.1. kvalificēts un sertificēts pamatdarbības personāls (ārstniecības personas un ārstniecības atbalsta personas);

1.2. VTMEC 19 tiesu medicīnas eksperti ir reģistrēti Latvijas Ārstu biedrībā kā apmācītiesīgie tiesu medicīnas ekspertīzes jomā un VTMEC ir vienīgā ārstniecības iestāde, kas nodrošina pēcdiploma izglītību tiesu medicīnā;

1.3. Latvijas Ārstu biedrības ietvarā darbojas tiesu medicīnas ekspertu asociācija, kas nodrošina uz pierādījumiem balstītas ekspertīžu sistēmas uzturēšanu, ekspertu sertifikāciju un resertifikāciju un ekspertu profesionālo pilnveidi;

1.4. ekspertīzes tiek veiktas sadarbībā ar citu ārstniecības iestāžu ārstniecības personām, īpaši komplekso un atkārtoto ekspertīžu veikšanā;

1.5. visas ekspertīzē un izpētē izmantojamās iekārtas un aprīkojums ir kalibrēts vai verificēts, kas nodrošina augstu rezultātu ticamību;

1.6. augsta laboratoriju kompetence – tiek apliecināta ar dalību starptautiskajās prasmes pārbaudes programmās, kur iegūti labi rezultāti (piem., *German Society of Legal Medicine DNA Profiling Group* – Vācijas Tiesu medicīnas biedrības DNS profila noteikšanas grupa);

1.7. regulārs ārējo auditoru novērtējums: LATAK atbilstoši LVS EN ISO/IEC 17025 “Prasības testēšanas laboratorijām un ZVA – LABN.

2. Vājās puses:

2.1. nepietiekams ikgadējais valsts budžeta finansējums – dažādu apstākļu dēļ VTMEC ilgstoši nav saņēmis investīcijas un VTMEC infrastruktūra un tehnoloģijas ir kritiskā stāvoklī, kas rada būtiskus riskus funkciju izpildē; galvenās problēmas:

2.1.1. tiesu medicīnas funkcijas veikšanai nepieciešamās infrastruktūras nolietojums 95%;

2.1.2. tiesu medicīnas funkcijas veikšanai nepieciešamo tehnoloģiju nolietojums 95%;

2.1.3. pastāv augsti darba vides un darba aizsardzības riski personāla drošībai un veselībai;

2.1.4. pastāv augsti riski funkcijas izpildes pārtraukumiem un kvalitatīvai veikspējai;

2.2. nav nodrošinājuma mūsdienīgai komunikācijai, t.sk. mūsdienīga interneta mājas lapa un videokonferenču iespēja dalībai tiesās, starptautiskos pasākumos un starpvalstu sadarbībā ekspertīžu jomā un apmācību procesā, kas ievērojami pazemina darba efektivitāti un darba izpildes laikus;

2.3. minēto apstākļu dēļ nav iespējams nodrošināt mūsdienīgu apmācību un zinātniskās pētniecības procesu, t.sk. sadarbībā ar tiesu medicīnas iestādēm ārvalstīs.

3. Par VTMEC ekspertu iespējām veselības nozarē:

3.1. VTMEC funkcijās ietilpst veikt tiesu medicīniskās ekspertīzes, ja ir aizdomas par ārstniecības personu profesionālo pienākumu nepienācīgu pildīšanu:

3.1.1. eksperta atzinums tiek sniegts, izmantojot tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanas metodi gadījumos, kas saistīti ar ārstniecības personu profesionālo darbību, un komisijās iesaistot ārstus – speciālistus;

3.1.2. VTMEC ir līgumu sistēma ārstu – speciālistu pieaicināšanai ekspertīzēs;

3.1.3. ja nepieciešams, tiek veikts cietušo personu veselības stāvokļa izvērtējums klātienē, eksperta atzinums tiek sniegts atbilstoši VTMEC metodei miesas bojājumu noteikšanai un novērtēšanai (par miesas bojājuma esamību, miesas bojājumu smaguma pakāpi, rašanās laiku, rašanās mehānismu, rezultātā radušos vispārējo darba spēju paliekošā zaudējuma apmēriem, veselības stāvokļa pasliktināšanos vai komplikāciju raksturu un to cēloņsakarību ar gadījuma apstākļiem, organisma individuālajām īpatnībām vai ārstēšanās kļūdām, ņemot vērā klīnisko

simptomātiku, laboratoriskos un instrumentālos izmeklējumus dzīvām personām un patoloģiski anatomisko atradni mirušām personām).

Tas ir neizmantots VM potenciāls Ārstniecības riska fonda (ĀRF) darbības nodrošināšanai, kā finansējumu izmantojot 15-20% ĀRF līdzekļu, kā bija plānots 2015. gadā.

3.2. VTMEC dislokācija III un IV līmeņa slimnīcās un vienota patoloģijas un tiesu medicīnas infrastruktūra un iespējams – koroneru jeb tiesu ārsta dienesta ieviešana VTMEC padotībā līdzīgi kā Kanādā, Lielbritānijā, Īrijā, Polijā u. c. – dotu iespēju ģimenes ārstiem mājās mirušajiem un arī pašā slimnīcā mirušajiem, nodrošināt operatīvu TME apskati, ja rodas aizdomas par vardarbīgu nāvi, tādējādi risinot praksē vērojamas problēmas kopš 2007. gada 12. aprīlī stājās spēkā MK 27.03.2007. noteikumi Nr. 215 „Kārtība, kādā veicama smadzeņu un bioloģiskās nāves fakta konstatēšana un mirušā cilvēka nodošana apbedīšanai” – līķu tiesu medicīnisko ekspertīžu skaits samazinājies aptuveni par 50%, tostarp arī vardarbīgā nāvē mirušo, kas kopumā ļauj ietaupīt, tomēr ir gadījumi, kad medicīnisko apliecību par nāves cēloni ģimenes ārsti dažādu iemeslu dēļ neizsniedz vai pat atsakās ierasties notikuma vietā nāves fakta konstatēšanai, arī patologanatomisko izmeklēšanu nodrošinošie resursi ir ierobežoti. Savukārt VTMEC veic līķu tiesu medicīnisko ekspertīzi tikai pamatojoties uz procesa virzītāja lēmumu, patologanatomiskās izmeklēšanas netiek veiktas;

3.3. ņemot vērā ilggadējo pieredzi un savstarpējo sadarbību ar radniecīgo tiesu medicīnai specialitāti patologanatomiju, VTMEC nākotnē redz savas reģionālās nodaļas veselības aprūpes sistēmā – izvietotas reģionālo slimnīcu teritorijā ar kopēju infrastruktūru ar patologanatomijas nodaļu, tādējādi veicinot savstarpējo sadarbību, uzlabojot veikto ekspertīžu un patologanatomisko izmeklējumu (autopsiju) kvalitāti, atrisinot jautājumu par personāla aizvietojamību.

4. Par tiesu medicīnu nacionālajā līmenī:

Jēdzienam kritiskā infrastruktūra vajadzētu ietvert arī risinājumus cilvēku mirstīgo atlieku īslaicīgai uzglabāšanai un atpazīšanas un nepieciešamo nāves cēloņu ekspertīžu veikšanai gan katastrofu, gan citu liela mēroga nelaimju gadījumos (IeM kompetence), gan militāru konfliktu gadījumos (AM kompetence). Savukārt vienīgā esošā minētajam nolūkam esošā infrastruktūra ir VM un pašvaldību rīcībā, ar dažiem izņēmumiem nolietotā vai kritiskā stāvoklī – investīcijas (EEZ/NOR; NATO, Amerikas vēstniecības projekti; ES fondi) centralizētā tiesu medicīnas-patoloģijas infrastruktūrā atrisinātu trīs ministriju atbildības kopīgu valstisku problēmu: VM pārziņā būtu moderna tiesu medicīnas-patoloģijas infrastruktūra ar nepieciešamo personāla resursu, ikdienā apsaimniekota un nodrošinot atbilstošās funkcijas, vienlaikus esot pastāvīgā gatavībā izmantošanai arī AM un IeM atbildības kritisko situāciju gadījumos. Ar atjaunotu infrastruktūru daļu amortizācijas nolietojuma būtu iespējams atgūt caur maksas pakalpojumiem.

5. Par tiesu medicīnu ES un citur:

ir vairāki varianti tiesu medicīnas īstenošanai, un visi saistīti ar zinātniski pētniecisko darbību un apmācību:

5.1. it kā centralizēts risinājums, kur visu tiesu ekspertīžu jomas, t. sk. tiesu medicīnas sekundārais līmenis ir vienā nacionālajā kriminālistikas institūtā (Nīderlande), kamēr primārais līmenis paliek Sabiedrības veselības dienesta ietvarā teritoriāli (pašvaldības); salīdzinoši atbilstoši iedzīvotāju un speciālistu skaitam Latvijas tiesu medicīnas ekspertīzes sistēma ir līdzīga ar augstāku ekspertu kompetences līmeni, dramatiski atpaliekot finansējumā, infrastruktūrā un tehnoloģijās;

5.2. tiesu medicīna pastāv kā atsevišķs institūts pie Universitātēm vai kā atsevišķs departaments pie Universitāšu Medicīnas fakultātēm (Vācija, Austrija, Somija, Dānija, Čehija, Portugāle, Norvēģija, Lielbritānija), parasti ciešā saistībā ar slimnīcu patoloģijas dienestiem un sabiedrības veselības institūcijām;

5.3. Kanādā – Kanādas sabiedrības drošības un probācijas dienestu ministrijas padotībā ir Kriminālistikas zinātņu centrs, Koroneru dienests un Tiesu patoloģijas serviss, kas arī cieši saistīts ar slimnīcu patoloģijas dienestiem;

5.4. Zviedrijā – Valsts tiesu medicīnas pārvalde izveidota 1991. gadā. Vienā iestādē ir uzkrāta profesionālā (ķīmiķi, biologi, ārsti, psihologi, konsultanti) pieredze; sagatavo ziņojumus, kas nepieciešami tiesu lietās, ziņojumi tiek sagatavoti policijai, prokuroriem un tiesām, kā arī vietējiem sociālajiem dienestiem visā Zviedrijā; nodaļas atrodas 6 (sešās) vietās Zviedrijā ar direktorātu Stokholmā. Pārvaldei ir četras darbības jomas: tiesu medicīna, tiesu psihiatrija, tiesu medicīnas toksikoloģija un kriminālistikas ģenētika. Darbus pasūta tiesa, policija un prokurori. Pētniecība un attīstība ir Pārvaldes darba neatņemama sastāvdaļa, jo tā ļauj paplašināt un atjaunināt ekspertu zināšanas. Pētniecības projekti bieži ir starpdisciplināri. Īpaša pētniecības un attīstības padomdevēja padome piedāvā ikgadēju projektu dotāciju izplatīšanu. Pārvaldes speciālisti piedalās universitāšu medicīnas programmās. Pārvalde arī organizē kursus un seminārus pašvaldībām, veselības aprūpes dienestiem, cietuma un probācijas dienestam un policijai un prokuratūras iestādēm. Katru gadu tiek veiktas aptuveni 5500 pēcnāves izmeklēšanas nāves cēloņa noskaidrošanai, ko veic ārsti – tiesu medicīnas eksperti. Ekspertam palīdz tiesu medicīnas asistents, pētnieks, administrators un biomedicīnas speciālists. Visas tiesu medicīnas ekspertīžu nodaļas arī iegūst audus transplantātiem (tūkstoš vai vairāk audu transplantācijām katru gadu), kas ir 20% no visiem transplantācijas audiem Zviedrijā – valsts ir gandrīz pašpietiekama attiecībā uz transplantācijas audiem. Gadā tiek veiktas ap 500 tiesu psihiatriskās ekspertīzes. Kriminālistikas psihiatrijas nodaļas atrodas Stokholmā un Gēteborgā. Laboratorijas ir ISO/IEC 17025 akreditētas;

5.5. Dānijā tiesu medicīnas serviss tiek nodrošināts decentralizēti Tiesu medicīnas departamentos, kas atrodas pie trīs universitātēm – Kopenhāgenas, Ārhusa un Odenses. Pakalpojumam atrodies universitātēs, ir nodrošināta ekspertu neatkarība un neietekmējamība.

6. Kopsavilkums un VTMEC viedoklis par iespējamiem risinājumiem:

6.1. no iepriekšminētā Tiesu ekspertu sistēmā izriet nepieciešamība pēc vienotas Latvijas pārstāvības Tiesu ekspertu starptautiskajās organizācijās, kas būtu Tiesu ekspertu padomes uzdevums;

6.2. no iepriekšminētā izriet arī, ka VTMEC ir medicīniska iestāde, kuras tikai viena no funkcijām ir tiesu medicīniskā ekspertīze, kas pēc būtības ir veselības nozares pakalpojuma sniegšana Iekšlietu ministrijas un Tieslietu ministrijas struktūrām, savukārt pārējās funkcijas ir nozīmīgas veselības nozarei – funkcionāli un izmaksu efektīvāk ir virzīties uz VM pārziņā esošu centralizētu modernu tiesu medicīnas – patoloģijas infrastruktūru ar nepieciešamo personāla resursu, ikdienā apsaimniekotu un nodrošinot visas atbilstošās funkcijas un vienlaikus esot pastāvīgā gatavībā izmantošanai arī AM un IeM atbildības kritisko situāciju gadījumos;

6.3. pastāv nepieciešamība veidot vienotu Veselības nozares politiku patoloģijas un tiesu medicīnas jomā un veselības aprūpes sistēmas reformas kontekstā, jo īpaši ņemot vērā, ka VTMEC kartējums jau tagad sakrīt ar III un IV līmeņa slimnīcu kartējumu un atrodas to teritorijā (izņemot Bausku, Pļaviņas un Tukumu), un sakrīt arī ar Patoloģijas dienesta plānoto kartējumu;

6.4. turpmāko 5 gadu laikā (2019.–2023. gads) izmantojot fondu finanšu instrumenta iespējas un nepieciešamību nodrošināt kritisko infrastruktūru, veikt sekojošo – Tiesu medicīnisko ekspertīžu tīkla telpiskās, tehnoloģiskās, komunikāciju un transporta infrastruktūras projektēšanu, izveidi un rekonstrukciju III (Valmiera, Rēzekne, Daugavpils, Jēkabpils, Liepāja) un IV (RAKUS) līmeņa slimnīcās, veidojot patoloģijas un tiesu medicīniskās ekspertīzes (mirušās un dzīvās personas) kopēju funkcionālu un telpisku infrastruktūru kā labas prakses piemēru izmantojot Jelgavas un Ventpils reģionālās (III līmeņa) slimnīcas. Tas nodrošina arī operatīvu TME apskati stacionārā un mājās mirušajiem, kuriem veic patologanatomisko izmeklēšanu (autopsija), ja rodas aizdomas par vardarbīgu nāvi, kā arī iespēju vienoti organizēt likumīgu un civilizētu mirušā tālāku ceļu;

6.5. svarīga VTMEC struktūrvienība ir LABN, kura iespēju robežās nodrošina ārstniecības iestādes ar no mirušiem donoriem iegūtiem audiem. Nākotnē veidojot ciešu sadarbību ar slimnīcu patologanatomiskām struktūrvienībām un speciālistiem, šo jomu varētu veiksmīgi attīstīt arī reģionos;

6.6. attiecībā uz pedagoģiskā un zinātniski pētnieciskā darba funkciju, VTMEC ir cieša saistība ar izglītības iestādēm (Rīgas Stradiņa universitāti, Latvijas Universitāti) medicīnas profesionālās tālākizglītības un zinātnes jautājumos. VTMEC ir vienīga praktiskā bāze, kur iespējams realizēt pēcdiploma izglītību (rezidentūru) tiesu medicīnas, patoloģijas, neiroķirurģijas u.c. medicīnas nozaru studentiem. Paralēli īsāku apmācības kursu šeit veic arī Juridisko fakultāšu studenti un medicīnas un policijas koledžas audzēkņi;

6.7. iespējamā nākotnes sadarbības forma – Patoloģijas un Tiesu medicīnas institūts pie Rīgas Stradiņa universitātes. Jau šobrīd RSU nodrošina gan ārstu pirmsdiploma un rezidentu (t.sk. patologu un tiesu medicīnas ekspertu), gan juristu un policistu apmācību un kvalifikācijas celšanu, kā arī zinātniski pētniecisko darbību; uz RSU Patoloģijas katedras, VTMEC un RAKUS Patoloģijas centra bāzes stacionāra “Gaiļezers” teritorijā ar nodaļām reģionālajās slimnīcās;

6.8. vai Patoloģijas, tiesu medicīnas un tiesu psihiatrijas institūts (Rīgas Stradiņa universitātē) uz RSU Patoloģijas katedras, VTMEC, RAKUS Patoloģijas centra, un Valsts SIA “Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs” bāzes. Institūtu var veidot vairākas iestādes. Visas attiecīgās Veselības nozares funkcijas iespējams veikt un attīstīt izglītojoši- zinātniski praktiskā veidā. Tas izpilda arī Neatkarības un Starptautiskās atpazīstamības un sadarbības prasības tiesu medicīnā, tiesu psihiatrijā un veselības nozarē augstākajā līmenī;

6.9. turpināma arī sadarbība ar Latvijas Universitāti LU KPMI Tiesu medicīnas nodaļas ietvaros.